

Távolból – közelről

VISSZHANG - LXVI. évfolyam, 47. szám, 2022. november 25.

Ismeretes, hogy Jeszenszky Géza „*Révésszel ellentétben, valóban közelről*” ismerte Antall Józsefet. Csakhogy az ilyen közelség nem feltétlenül kedvez az objektivitásnak, ahogy ezt a történettudományok kandidátusánál nyilván senki sem tudhatja jobban. E mostani válaszában kívül még számos opusát olvastam/hallottam a rendszerváltás utáni első miniszterelnökünkéről, ezekben sohasem fogalmazódott meg a leghalványabb kritikai észrevétel sem.

Én talán még Révész Sándornál is távolabbról ismertem őt; politikai szerepvállalásával igen kevésbé rokonszenveztem, bár kétségkívül innen, a NER-érából nosztalgikus emlékké magasztosul. Ám cikkemben ([Az 56-os háryjánosok](#), ÉS, 2022/42., okt. 21.) csak a történész-politikus 1956-os visszaemlékezéseinek tényyszerűségét vitattam.

Az említett cikkem nagy részben saját kutatásomon alapul, ám éppen Antall '56-os múltját nem tanulmányoztam, így Révész Sándor kötetére hivatkoztam (*Antall József távolról*, Sík Kiadó, 1995), amelyet – Jeszenszkyvel ellentétben (aki nem titkolja, inkább hangsúlyozza, hogy Antall József rokona) – semmiképpen sem minősítenék szubjektívnek, legalábbis a tények rekonstruálását illetően. Mielőtt a konkrét állításokat vizsgálnánk, megjegyezném, Révész is hangsúlyozta, hogy nagyra tartja mindazt, amit Antall a forradalom idején megtett, átélt. Hozzátette, hogy a súlyosabb megtorlást is aligha kerülhette volna el édesapja és Pártay Tivadar közbenjárása nélkül. „*Nem másnak, Antallnak volt kevés az, amit valóban tett. Ahhoz volt kevés, hogy 1989-es kiválasztottságát 1956-ból levezesse*” – írta. Jelenleg – szembeesítve Jeszenszky kritikájával – ugyanúgy látja a történeteket, mint 27 évvel ezelőtt: „*Jeszenszky szövegének nagyobb része olyasmit állít, amit én nem tagadtam, és kifejezetten állítottam is, hogy Antall sok mindent csinált a forradalom idején, és nem másnak, csak neki volt kevés, amit tett, ezért hazudott hozzá.*”

Következzenek a vitatott állítások:

1. Az 1956. október 6-i tüntetés alkalmával Antall a Batthyány-örökmécsesnél nem tartott beszédet.

Jeszenszky szerint „*ezt ma nem lehet bizonyítani, de cáfolni sem*”. Révész helyett ezúttal a forrásait idézem: „*A diákok (...) a koszorú letétele után elénekelték a himnusz. Ladányi Mihály elszavalta az erre az alkalomra írt versét. (...) Ezután Réti Lászlónak, a Magyar Munkásmozgalmi Intézet üdvözlő szavai következtek, (...) majd Varga János [történész, a miniszterelnök későbbi MDF-es képviselőtársa] mondta el az ünnepi beszédét. (...) Végül József Attila »Hazám« című ciklusának utolsó szonettjét hallgatták meg. (...) A Szózat eléneklésével véget ért az ünnepség*” (Beck Tibor – Germuska Pál: *Forradalom a Bölcsészkaron*, 1956-os Intézet, 1997. Fő forrásuk: ELTE Egyetemi Levéltár I/h 2 doboz). A szerzőpáros is felidézi – lábjegyzetben – Antall verzióját, hozzátéve, hogy az ő szerepét más források nem említik. Kende Péter sem látta őt ott, de még a diákjait sem (*Magyar Hírlap*, 1996. október 12.). Persze lehetséges, hogy Kende nem vette észre őt a tömegben. Az viszont lehetetlen, hogy ne vette volna észre, ha ott szónokol.

2. Nem alakította meg a Magyar Kereszténydemokrata Ifjúságot, mivel ilyen szervezet nem is létezett.

Jeszenszky szerint e párt létezését az bizonyítja, hogy Antall barátja, 1956 után az NSZK-ba menekült O'sváth György, írásban és szóban gyakran emlegette, hogy egy kis körben kimondták egy ilyen szervezet létrehozását. Ha ez igaz, akkor valóban igen kicsiny lehetett ez a kör, senki más nem hallott róla. Hollós Ervin a kötetében (*Kik voltak, mit akartak?*, Kossuth, 1967) rengeteg „reakciós” pártot, köztük tíz keresztény pártot sorolt fel, amelyek döntő többsége gyakorlatilag nem létezett. Ám még ezek között sem

szerepel a Magyar Kereszténydemokrata Ifjúság. Miként a *Fehér könyv*ben sem. Antall ellenben 1989 novemberében a CSU kongresszusán azt lóditotta, hogy ez az ő szervezete és „a kereszténydemokrácia legerősebb magyarországi szövetsége” volt.

3. Nem vezette a Független Kisgazdapárt Semmelweis utcai (egykori) székházának elfoglalását.

Jeszenszky szerint Antall sosem mondta, hogy ez harcban történt volna. Révész viszont éppen őt idézi: *„A mi fegyveres csoportunk foglalta vissza a régi székházat október 30-án”* (*Modell és valóság*, II. köt., 495.). Jeszenszky és Révész ebben a kérdésben egy véleményen van: a kisgazdák ekkor egyszerűen beköltöztek egykori székházukba. Ezt a témakör legfőbb kutatója, Vida István is alátámasztja egy 2001-es tanulmányában: *„nem kellett fegyverrel visszafoglalni, mert üres volt, csak egy portás tartózkodott ott”* (*Fejezetek a Független Kisgazdapárt történetéből 1930–1956*). E mű alapján Antall közlése végképp nem helytálló: *„Két embert megbíztak, hogy menjenek el a Semmelweis utcába és foglalják le a párt régi székházát...”*

4. Nem Antall írta a november 16-i tárgyalásokra készített kisgazdatervezet szövegét.

Jeszenszky szerint az bizonyítja az egykori miniszterelnök szerzőiségét, hogy az 1988-as *Histórián* kívül megjelent a *Modell és valóság*, Antall beszédeit és írásait tartalmazó kiadvány I. kötetében is. Ez önmagában még vajmi kevés bizonyíték. Az sem elegendő, hogy részt vett vezető kisgazdapárti politikusokkal, valamint Bibóval, Farkas Ferencsel és Fischer Józseffel folytatott megbeszéléseken, amelyeken megvitatták, miként tárgyaljanak Kádárral, még ha már 24 éves korára nagy tárgyi tudással, kialakult világnézettel büszkélkedhetett is. Az sem igazolja a szerzőiségét, hogy a dokumentumban foglalt történeti és alkotmányjogi fogalmazások visszaköszönnek Antall 1989/90-es megszólalásaiban és a kormányprogramban.

A tervezet szövegét a *Históriában* – ahogy erről már volt szó – Antall Göncz Árpáddal és Vörös Vincével tette közzé. Révész: *„A terjedelmes bevezetőben egyetlen szó sincs arról, hogy Antall József volna a szerző, pedig a szövegben említett többi tervezet esetében mindig megnevezik a szerzőket. Antall nem említette a szerzőségét a sportcsarnokbeli beszéd után Grósz Károlyhoz írt levelében sem, pedig abban meglehetősen nagy hangsúlyt kapott ez az 56-os tervezet. De ha Antallt (éppen 1990-ig) csak a szerénység tartotta vissza attól, hogy megnevezze a szerzőt, akkor sem érthető, hogy abban a nem nyilvánosság elé szánt írásban, amelyben Vida István történész számára foglalta össze az emlékeit a Menon-akcióról és a novemberi kisgazdatervezetről, szintén nincs szó róla, hogy ezt a tervezetet ő írta volna. (...) Antall 1989 utáni nyilatkozatain kívül nincs egyetlen más forrás, visszaemlékezés, amely megerősítené azt a valószínűtlen állítást, hogy akkor ennek a jelentős dokumentumnak a kidolgozását a semmilyen funkciót nem viselő, politikai gyakorlattal nem rendelkező 24 éves fiatalemberre bízták volna.”*

A lényeg pedig mindezen túl az, hogy egy párt tárgyalási platformját a párt vezetői határozzák meg, ifj. Antall pedig 1956-ban egyáltalán nem tartozott a Kisgazdapárt vezetői közé.

Tehát a korábbi cikkem felülbírálására nem látok kellő okot.